

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Извази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. — Прегллата се шаље администрацији „Позоришта“, у матичином стану, у Новоме Саду.

ГЛУМИЦА ДЕРИНИЦА.

(Свршетак.)

1827—1828 год. славила је Дериница опет триумфе на великој немачкој позорници у Пешти. Цело друштво Килењијево, које је арадска жупанијска власт на 12 кола довезла у Пешту, певала је пре тога још у престоници. Федор Грим био је баш прве године немачки управитељ. За време од 27. окт. 1827. до 14. фебр. 1828 играло се 22 вечера, и за 4½ месеца давано је 15 опера. Дериница је одмах прво вече као Розина у „Севиљском Берберину“ постигла огроман успех. Саме њене колеге појурише по свршеном акту к њој, па је готово угушише пољупцима, а велика слављена трагедкиња, Ана Канторова, рођ. Енгелхартова из Сибиња, против које је Дериница још одавно од првог састанка имала велику антипатију, пресипала ју је пољупцима, те је до смрти своје остала најбоља пријатељица дериничина. Пештанци су после неколико опера све више одушевљавали се и частили су целу дружину по свима кућама. Најпослед је директор Федор Грим понудио Дериницу, да ступи у његово позориште са троструком платом на шест година дана, па ће је о свом трошку послати на по године у Италију. Но залуд јој је чинио те понуде. Она му одговори: „Ја не ћу напустити мађарску позорницу ни за цео приход свих немачких позоришта. А не ћу да идем ни у стране земље, јер осећам, да бих се тамо изгубила. Ова ме је домовина родила и однеговала, па нека ме она и сахрани!“

Најпослед 1840., кад је Дериница била већ на пештанском народном позоришту и једног вечера певала „Норму“, дотрча јој у гардеробу нека страна госпођа, па стаде грлити и љубити Дериницу, којој је тада било већ 47 година. Била је то пруска дворска певачица Ханријета Карлова, која је у оно доба била јако чувена. За њу се

вели, да је била незаконита кћи неког пруског принца, да се родила 1811. у Берлину, и да се после удала за конзула Микарелија на Реци; знала је говорити само француски и талијански, а немачки веома мало. Та иста Карлова хвалила је Дериницу прекомерно, рекла јој је, да је она најбоља певачица на мађарским позорницама, да се с њоме ни из далека не може упоредити афектирана Шоделка, итд.

И та у Јевропи ретка појава, с таким гласом, с таком вештином, с таком рутином — у место да у Паризу и Лондону прослави мађарско име — путовала је кроз 30 година дана са скитничким дружинама по небројеним варошима и варошицама угарским, па и по самим селима, злотећи и живећи у невољи. Она је на све стране одушевљавала своје земљаке и много је допринела, те је мађарско глумаштво одржало најпослед потпуну победу. Но чим се повукла 1852. с позорнице, одмах су је заборавили. А за време њеног 44-годишњег позоришног рада, где је готово свако вече играла или певала, морала се задовољити месечном платом од 60, а у најсјајније доба платом од 100 фор. бечке вредности, т. ј. шајна! Најпослед је у својој 75-ој години (1868.) опет изишла на позорницу, и старица, која је, ослањајући се о штап, мучно корачала, чим се осетила на „врелим даскама“, а њојзи се — као оно 80-тогодишњој Софији Шредеровој 1859. на Шилеровој светконини у Монакову — поврати младачка снага и сјајно одигра све чинове. Па ипак, ко би данас још што знао о тој некада чувеној и великој певачици и глумици Дериници, да се није, као сада старица, живећи чемерно са 120 фор. годишње пензије од њеног покојног мужа — у својој 79-ој години латила пера, те да постане најзнатнијом списа-

тељицом свога народа и да заузме угледно место и у светској књижевности! „Слово убија, дух оживљава“. Но у повесници о позоришту и књижевности у целој свету управо стоји противно: само говорени и певани дух умире, чим звука нестане, али слово одржи кроз векове пишчеве мисли! Тако је било и с Дѣриницом,

која је себи у 79-ој години као списатељица подигла споменик, што га је обилато заслужила тиме, што је кроз 44 године непрекидно неговала позоришну уметност, глумујући и певајући, и што је својим уметничким радом припомогла, да се створи мађарска опера.

— 0 —

Ж И С Т И Ћ И

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Путници, шаљива игра у 3 чина, по Секрету написао А. Винтерфелд, превео Сава Петровић, представљени су први пут на нашој позорници у четвртак 9. децембра о. г.)

И опет нов комад! За ово кратко време управа позоришна давала је већ више новина; са те јој стране дакле морамо благодарни бити, а држимо, да ће то и по позоришну касу бити пробитачно. Но друго је питање, шта износи управа пред нас, па онда долази и то питање, како се одигравају поједина позоришна дела.

Чини нам се, да управа није баш сретне руке, јер је за ово кратко време представљено већ неколико нових комада, који се баш нису морали представљати, и то због тога, што не одговарају духу нашем, а и због тога, што немају своје унутрашње вредности ни по замисли, ни по тенденцији, ни по драматској изради.

Жао нам је, што и „Путнике“ морамо урачунати у овака позоришна дела. Шта се представља у њима? Кнезу Булгарину умре сестра, и он, од тешке жалости, инкогнито путује, боље рећи скита се, те гледа и прегледа природне красоте, без икаква даља смера. Дође у купатило Баден-Баден и ту се сети, да изучава мало и људе. Изучава их, али их баш није проучио! Туристе из свију скоро европских држава слегле се амо, па се завере, да ће непознановића овде изнаћи. И целе три радње раде о томе, како ће га наћи и како путници један другог држе за кнеза Булгарина. Што је сестра умрла није толики разлог, да кнез остави кућу и кућинште, те да тумара по свету; да се окане тога тумарања, Секрет је подметнуо љубав, да га од тога одврати, и то јако бурну, јер се за дан два тако раввила, да је и доиста победу одржала. Наравно, треба имати на уму, да се збива то у купатилу, те није ни чудо. Нећака Холандезца Бока заљубљује се у Руса Булгарина и они се узимају. Читав заплет у томе, што се лорд Стајн, па и Флах издају за кнеза и како кнез Булгарин вара турискиње, изгледа сувише наиван, да не рекнемо смешан. Па како се слаже оно купатилско бадавадисање и арчење новца са нашим светом и са нама? Нама маловарошанима, и поред тога сиротињи, мало су познати ти животи по купатилиштима, али не треба ни да их познамо. Како се проводи, како се „унтерхалтује“, заљубљује и одљубљује, каквих се све „абентајера“ не доживи по купатилима, то је за Немце, Французе, Енглеаве итд., а за нас не верујем да је. Кад није за нас у природи, и кад

не треба да је — није нам ни за позорицу. Та како изгледа у очима једне смерне Српкињице Олбрезова, што на врат на нос тражи кнеза, па му се силом нуди за жену. Истина, она се није добро адресовала, али... Путници се надмећу у отимању: женске се отимају о кнеза, мушки опет о младу нећаку, али се не отимају ни с једне стране из чисте љубави, него или из пасије или из интереса. — По свему овоме могу „Путници“ пропутovati, али не од села, него око села и вароши, те отићи тамо, одкуда су и дошли.

Па и представљање није било баш као што треба и као што зна да буде. Признајемо, да је и лошије представљање утицало на нас, те смо се строго изравили о „Путницима“. Ишло нам је споро и развучено. Шаптало је имао посла. Женске су у опште боље и живље представљале. Тако гђа Ружићка, као млада и гордељива удовица, којој је стало ли до тога, да се по што по то уда за кнеза, била је добра, а особито нам се допало, како се нуди лорду Стајну за жену. Гђа Рајковићка (Елиза) као да није била добро расположена. Гђца Ленка Хаџићева, као горда Селмурова, са цвикером на носу, била је такође на своме месту. Од мушких ћемо споменути г. Ружића, Добриновића и особито г. Лукића, који изведе хладнокрвнога Енглеза доиста вешто. Он је тога вечера био најбољи.

Нека нам је дозвољено овом приликом опоменути све наше иначе вредне глумице, да се комад тај приказује у купатилу, и то светском купатилу, и да тако пристојност не доушта, да се иде без шешира и без рукавица, онако, као да смо у својој кући, а у оделу, које никако не приличи за јавна места. То нека им је на уму, када се тај комад буде давао други пут.

— п —

П О З О Р И Ш Т Е.

* (Народно позориште у Загребу.) „Нар. Нов.“ пишу: У народном позоришту представљао се „Тврдоглавац.“ Пучки комад у 3 чина. Написао Н. Милан. Читајући погрешно навештену представу „веселе игре“ под горњим насловом, а слушајући синоћ први пут приказани „комад“, или боље „драму“ под горњим насловом, сетили смо се нехотице четрнаестог поглавља Аристотелове поетике, јер у нас је „Тврдоглавац“ сасвим по Аристотеловим правилима побудио „страх и суђут“. Но не можда страх за пица, а суђут за наше живце, него прави, трагички страх и суђут, коју осећамо, кад на позоришту

брат брата убије, или син оца батаји. Тим дакако неже-
лимо рећи, да је „Тврдоглавац“ трагедија у правом, или
ма у каквом смислу ове речи; али држимо, да то очито-
вање није сувишно, ако се хоће разумети наше стано-
виште при пресуђивању ове изворне драме.

За драматске производе има правила, којима се ни је-
дан умотвор, хоће ли да буде савршен, неможе отети,
правила вечите школе уметности: нарави. Умови, којима
се уметник мора клањати, саставили су та правила, која
мора познавати сваки, који хоће да твори умотворе.

У том погледу је „Тврдоглавац“ прилично тврдоглав.
Доследно на име обилази оно јединство чина, без кога
си једва можемо помислити ваљану драму; да се у на-
словној улови случајно није усредсредила и главна улога,
тешко би се дала наслутити икаква „дрвена нит“, која
— не чин, него два сасвим равна чина ове драме спаја.
Но која је управо главна мисао, што је писац намислио
провести у својој драми, тога ни сад незнамо.

Тврдоглавац, којим се драма бави, јест Перо млинар
(г. Мандровић). Он је поштењак, али има не малу по-
грешку, да је тврдоглав. Као прави тврдоглавац, за-
вире од нововекога напретка, а доследно, као тврдоглави
млинар, од нововеких паромлина Перо млинар има кћер
Марицу (гђца Фрајденрајхова), која на своју не-
срећу љуби Милана Благоића (г. Фијан), који је сувласт-
ник новог паромлина тик старог, хрватскога млина
млинара Пера. Пошто млинар Пера мрзи паромлин и ње-
гове власнике, по његовом мњењу није у реду, да их
његова кћи љуби. Прву рану зададе му нови паромлин,
јер је ради њега (премда би и надаље његов млин имао
доста мелива) затворио свој млин; а другом га рани
љубав кћери му. Он недопушта дакле, да се то двоје ми-
лих и драгих сједине.

То је један, а чини нам се, главни чин „Тврдоглавца“.

Пера млинар отац је незакониту детету убоге Маце
(гђца Сајевићка). Он је Мацу на вери преварио и оже-
нио се другом, која му роди Марицу. Мацино дете би
украдено, гда неби спахија остао без наследника, те да
неби зато имаће задобио омражени доктор у граду. Ово
дакле дете сматра цео свет дететом властелина Дарића.
После двадесет година буде ово дете, на име Драгутин
Дарић (г. Миљковић), такођер сувластником спомену-
тога злосретнога паромлина. Пера млинар дакако незна,
да му је по његовим начелима највећи „душманин“ ро-
ђени син.

То је други чин, који би се имао решити, премда
мислимо, да би му решење сасвим сувишно било; само
се чудимо, да га је писац ушлео у своје дело, пошто му
није тражио другога завршетка.

Пера млинар, како је тврдоглав и страстан, узпламти
неправедним гњевом против својих суседа, властника
паромлина, те почини страшан злочин. Беше то освета
ради паромлина, који му је одмамио раднике, и ради Ми-
лана, који му је — љубио кћер. Пера буде паликућом!
Једно дугме са комадићем сукна с његова капута изда
зликовца, а правда му је судила.

Но отац је проклео своје дете, он је проклео Марину
љубав. Зато се добра Марица за очева тамновања неће
да састаје са својим Миланом, она га се тако рећи за

увек одрекла. — Пера млинар ни у тамници небеше
бољи: тврдоглавац остаје тврдоглавац! Тек кад је сту-
пио опет на слободу, десио се сретан случај, који му по-
каза, да је био „луђак“, и он се „поправи“, даде се на-
говорити, да пође опет у свој стан, али ту, на прагу,
своје куће, изда га снага. Сатрла га душевна бура, ка-
јање и повраћена љубав. Сруши се мртав; али још му
срце није престало куцати, кад сазна, да му је прво дете
(Драгутин Дарић) у животу и да је сретно; јер је могао
то дете загрлити, и благословити савез своје кћери Ма-
рице са Миланом.

Како се из ове, премда врло кратке слике читаве драме
може видети, она два чина у више призора се додирују;
али по нашем суду мањка томе додиру онај наравни рав-
лог, који се изискује за све чине на поворници.

Рецију — г. Милан могао је од тога градива начинити
две драме. Тим можда што би изостала сувишна пред-
игра „Тврдоглавца“, за цело неби била ни једној на штету.

Пошто смо читатељу приобћили садржај драме, ред
нам је образложити наш споменици „страх и сућут“. Ово
је на име добра страна Миланове драме. Вели до душе
Хајне, да писац, који уме тек сузе измамити, наличи луку,
јер ту уметност и он разуме; али је истина и то, да
равборита човека може само вешто нацртана патња га-
нути. „Тврдоглавац“ у осталом нипошто неспада међу
оне ганутљиве драме, које имају поругљиво име „плач-
них“ драма. Него ли значај тврдоглавца, носиоца чина,
побуђује у нама праведно трагичко чувство, а тај значај
управо и јесте главна лепота Миланове драме. Неможемо
ипак батајити, да у другим особама нисмо никаквих
физогномија нашли; Марица је Марица, а Милан Благоић
је њезин миљеник, — друго ништа. Опавили смо даље
пишчеву, иначе хвале вредну склоност за само изван-
редно поштена лица у драми; али та склоност местимиче
је учинила драму сентименталном, што је кад и кад ква-
рило угодан утисак споменуте њезине врлине.

Овај је комад „пучки“, неби му дакле смео мањкати
колорит околице, у којој се збива; бар би морао обило-
вати народним реченицама оне околице, те приближним
акцентуисањем дотичнога наречја. Но осим народнога одела
и плеса није нас управо ништа сећало, да чин „Тврдо-
главца“ бива у Славонији, тој украјини нашој, која оби-
лује безбројним пучким обичајима и красним пословицама.

Зајчева гавба, том пригодом складана, није само
дражесна, него и право народна. Лени мотиви из славон-
ских народних песама врло спретно су употребљени, а
инструментација приказала је опет правога вештака. И
писац је згодно уврстио поједине припеве у текст драме.
К о л о уз песму „Чија ли је тараба, чија ли су врата?“
особито се допало, што је не мала заслуга познатог ко-
ловође г. Савића.

Представа била је добра. Г. Мандровић особито се
трудно приказати несрећу тврдоглавца. Г. Фијан био
је прехладан, што се врло истицало уз живу игру гђе
Фрајденрајхове. — Гђа Сајевићка и гђа Флиде-
рова биле су на свом месту. — Г. Миљковић држао
се пристојно али дрвено.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

15. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕПЛАТИ 11.

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 10. ДЕЦЕМБРА 1881:

М А М И Ц А.

ШАЉИВА ИГРА У 3 ЧИНА, НАПИСАО Е. СИГЛИГЕТИЈА, ПРЕВЕДЕНА И ПОСРЂЉЕНА.

(Ова је шаљива игра добила од Мађарске Академије телекину награду од 100 дуката.)

О С О Б Е:

Станићка, ...	Ј. Поповићева.
Анка, кћи јој	М. Рајковићка.
Мита Савић, анкин муж	Ружић.
Милица, сестричина станићкина	Б. Хацићева.
Тодор Ружић, адвокат, нежењен	Р. Поповић.
Светозар Милић, млад адвокат	Димитријевић.
Јоза Скочић	Добриновић.
Пустосват	Станојевић.
Слуга	Јовановић.
Подрумар	Рашић.
Служавка код Станићке	С. Димитријевићка.

Збива се у Пешти. — Први чин код Станићке, други чин у гостионици, а трећи чин код Станићке и у гостионици.

У суботу 12. децембра први пут: „ЧОВЕК БЕЗ ПРЕДРАСУДЕ“. Историјска шаљива игра у 5 чинова, написао Сахер-Мазох, превео Ђ. М.

Улазнице могу се добити у писарници позоришној од 9—12 сахата пре подне и од 3—5 сахата после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 9 И ПО САХАТА.